

MATERIAŁY MALARSKIE- *PIGMENTY I WYPEŁNIACZE*

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH
IM. EUGENIUSZA GEPPERTA
WE WROCŁAWIU

PIGMENTY

Pigmenty to sproszkowane substancje nierozpuszczalne w spoiwach malarskich i rozcieńczalnikach, nadające powłoce malarskiej barwę, krycie, odporność na oddziaływanie szkodliwych czynników, jak: wilgoć, korozja, wysoka temperatura.

Niektóre pigmenty oprócz właściwości barwienia substancji wykazują inne cechy, jak: świecenie (luminofory) czy zmianę barwy na skutek ciepła (termokolory).

PIGMENTY

Ze względu na skład chemiczny i pochodzenie pigmenty dzieli się na:

- a) nieorganiczne naturalne (kreda, ochra, umbra),
- b) nieorganiczne syntetyczne (biel cynkowa, ultramaryna, żółcień chromowa),
- c) organiczne naturalne (sepia, błękit indygo, karmin),
- d) organiczne syntetyczne (żółcień Hansa, czerwień permanentna),
- e) węglowe (sadza, czerń kostna),
- f) metaliczne (pył aluminiowy, pył cynkowy).

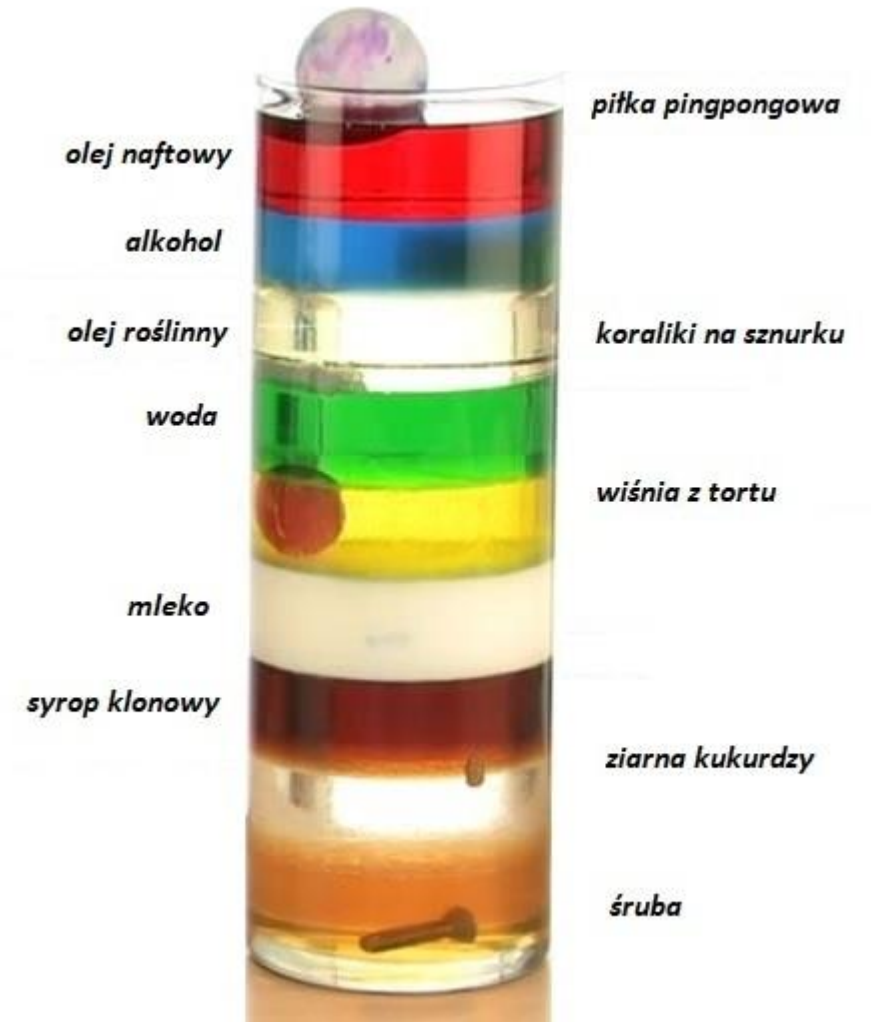
WŁAŚCIWOŚCI FIZYCZNE

WIELKOŚĆ I KSZTAŁT ZIARNA PIGMENTU:

Ziarnami pigmentu mogą być pojedyncze kryształy, ich skupienia albo zlepki. W większości pigmentów występują ziarna o różnej strukturze i wielkości co zapewnia powłoce większą szczelność i lepsze właściwości ochronne. Pigmenty metaliczne np. brąz aluminiowy mają kształt płatków, które wy wpływają na powierzchnię powłoki, tworząc szczelną, nieprzepuszczalną dla promieni słonecznych i wilgoci warstwę.

GĘSTOŚĆ:

Ma wpływ na zachowanie pigmentu w spoiwie (osiadanie, wypływanie). Im większa gęstość tym większa zdolność do osadzania i wymaga mniej spoiwa do zarobienia.

BARWA I ZDOLNOŚĆ BARWIENIA:

barwa pigmentu zależy od składu chemicznego, stopnia czystości, wielkości cząstek i ich budowy krystalicznej. Zdolność barwienia polega na tym, że zmieszany z innym pigmentem powoduje jego zmianę barwy. Im mniej pigmentu potrzeba do barwienia tym większą wykazuje on siłę barwienia lub rozjaśniania.

ZDOLNOŚĆ KRYCIA:

zależy od wielkości ziaren pigmentu i związanej z tym zdolności odbijania promieni świetlnych

LICZBA OLEJOWA PIGMENTU:

określa ilość oleju lnianego, potrzebną do utworzenia pasty ze 100 g pigmentu. Zależy od gęstości pigmentu- większa gęstość = mniejsza ilość spoiwa.

ZWILŻALNOŚĆ I ZDOLNOŚĆ TWORZENIA ZAWIESIN:

zwilżalność pigmentów można zwiększyć stosując środki zwilżające np. sadzę lub zwilżyć spirytusem. Zdolność pigmentu do tworzenia zawiesiny w spoiwie albo rozpuszczalniku i stabilność tej zawiesiny są związane ze zwilżalnością powierzchni pigmentu.

NIEROZPUSZCZALNOŚĆ:

to właściwość dzięki której pigment po zarobieniu wodą lub inną cieczą nie barwi jej. Ciecz powinna być bezbarwna, zabarwienie cieczy świadczy o tym że pigment posiada części rozpuszczalne.

ODPORNOŚĆ NA ŚWIATŁO:

pigmenty powinny wykazywać możliwie dużą odporność na światło. Niedostateczna odporność powodować będzie różnicę barwy powłoki w miejscach wystawionych na działanie światła. W celu zbadania światłoodporności pigment zarabia się klejem celulozowym i wykonuje próbną powłokę, którą wystawia się na działanie promieni słonecznych, zasłaniając połowę próbki czarnym papierem. Następnie porównuje się próbki.

ODPORNOŚĆ NA ALKALIA:

pigmenty odporne nie zmieniają barwy pod wpływem spoiw o odczynie alkaicznym. W celu zbadania pigmentu należy pomalować próbkę farbą na spoiwie odpornym na alkalia a następnie w jednym miejscu nasycić wykonaną powłokę rozcieńczonym ługiem sodowym. Zmiana barwy świadczy o braku odporności pigmentu na alkalia.

WŁAŚCIWOŚCI CHEMICZNE

ODPORNOŚĆ NA KWASY:

brak odporności powoduje, że pigment pod wpływem kwasu zmieni barwę i ulegnie zniszczeniu. Kwasoodporność zbadać możemy poprzez wsypanie pigmentu do szklanego naczynia z kwasem.

ODPORNOŚĆ NA DZIAŁANIE SIARKOWODORU:

Pigmenty (np. zieleń chromowa) stanowiące związki ołowiu ciemnieją pod wpływem siarkowodoru.

ODPORNOŚĆ NA PODWYŻSZONĄ TEMPERATURĘ:

Większość pigmentów wykazuje ograniczoną odporność termiczną- powoduje to zmianę barwy, powstanie nalotów oraz rozpad. Odporne są tylko niektóre pigmenty np. grafit, brąz aluminiowy.

ZACHOWANIE SIĘ PIGMENTÓW W MIESZANINACH:

Pigmenty na ogół nie reagują chemicznie ze sobą więc mogą być mieszane ze sobą. Niektóre pigmenty zawierające siarkę np. ultramaryna nie mogą być mieszane z pigmentami będącymi związkami ołowiu lub miedzi- będą powodować ciemnienie.

SZKODLIWOŚĆ DLA ZDROWIA:

biel ołowiana, minia ołowiana oraz chromiany ołowiu (np. żółcień chromowa, zieleń chromowa, oranż chromowy) i chromiany cynku (np. żółcień cynkowa) są zaliczane do trucizn.

REAKTYWNOŚĆ CHEMICZNA PIGMENTÓW:

niektóre pigmenty wchodzą w reakcje chemiczne ze spoiwem lub podłożem.

RODZAJE PIGMENTÓW

1. NATURALNE PIGMENTY NIEORGANICZNE I WYPEŁNIACZE
2. SYNTETYCZNE PIGMENTY NIEORGANICZNE I WYPEŁNIACZE
3. PIGMENTY WĘGLOWE
4. PIGMENTY METALICZNE
5. PIGMENTY ORGANICZNE
6. PIGMENTY ŚWIECĄCE
7. PASTY PIGMENTOWE

KREDA :

wykazuje dobrą zdolność krycia i barwienia w spoiwach wodorozcieńczalnych, złą- w spoiwach olejnych. Odporna na alkalia i światło. Łączy się dobrze ze wszystkimi pigmentami i spoiwami. Stosuje się jako pigment do farb klejowych i emulsyjnych oraz jako wypełniacz do kitów i szpachlówek.

OCHRY (UGRY):

są to mieszaniny posiadające w składzie tlenki żelaza, wodorotlenki żelaza z domieszkami związków manganu. Mają barwę od żółcistożółtej do brudno-brunatnej, a poddane obróbce termicznej – czerwoną do brunatnej. Właściwości barwiące zależą od zawartości w ochrze tlenku żelaza. Wykazują dobrą odporność na alkalia i działanie światła i dają się mieszać z innymi pigmentami. Stosowane do farb klejowych i wapiennych.

CZERWIŃ ŻELAZOWA NATURALNA :

składnikiem barwiącym jest tlenek żelaza, pozostałymi składnikami jest krzemionka, glikokrzemiany, węglan wapniowy. Ma barwę od czerwonej do czerwono-brunatnej. Stosowana do farb klejowych i wapiennych.

UMBRY:

składnikami barwiącymi są związki manganu oraz uwodniony tlenek żelaza. Ma barwę brunatnoczerwoną z odcieniem fioletu. Posiada dobrą zdolność krycia i barwienia, dobrą odporność na światło oraz alkalia.

CZERŃ MANGANOWA:

składa się z tlenku manganu oraz glinokrzemianów. Posiada dobrą zdolność krycia i barwienia, dobrą odporność na światło oraz alkalia. Stosowana głównie do farb wapiennych i cementowych, a także do zapraw cementowych i betonów kolorowych.

NATURALNE WYPEŁNIACZE

MAZKA KWARCOWA:

sproszkowana krzemionka, wykazuje odporność chemiczną, termiczną i atmosferyczną; do farb krzemianowych oraz kitów kwasoodpornych, do szlifowania i polerowania.

ZIEMIA OKRZEMKOWA:

z krzemionki, wykazuje odporność chemiczną, termiczną i atmosferyczną; jako środek zmniejszający połysk, do polerowania.

TALK:

krzemian magnezu, posiada dużą odporność na wpływy atmosferyczne; wypełniacz do farb i kitów kwasoodpornych oraz środek zapobiegający osadzaniu się pigmentu.

KAOLIN:

uwodniony glinokrzemian, wysoka zdolność odbijania światła odporny chemicznie, termicznie i atmosferycznie; wypełniacz do farb białych, papieru, tworzyw sztucznych oraz środek zapobiegający osadzaniu się pigmentu w wyrobach lakierowych

BENTONIT:

z uwodnionych glinokrzemianów, do zagęszczania past do usuwania powłok, środek zapobiegający spływaniu wyrobów lakierniczych oraz stabilizator dyspersji.

MAZKA WAPIENNA:

zmielony kamień wapienny, odporny na wpływy atmosferyczne lecz nieodporny na kwasy; wypełniacz gęstych farb dyspersyjnych oraz kitów i szpachlówek.

SZPAT LEKKI:

zmielony kamień gipsowy, nieodporny na wpływy atmosferyczne; wypełniacz do mieszanych pigmentów.

SZPAT CIEŻKI (BIEL BAROWA):

zmielony naturalny siarczan baru, otrzymywany z barytu; chemicznie obojętny, wysoka odporność na temperaturę, chemikalia i czynniki atmosferyczne; stosowany do wyrobu pigmentów oraz wypełniania minii ołowianej.

PIGMENTY WĘGLOWE

Drobno sproszkowane materiały zawierające węgiel jako substancję barwiącą. Rozróżnia się pigmenty węglowe naturalne np. grafit, oraz sztuczne np. sadza, czerń kostna, czerń frankfurcka.

GRAFIT:

ma barwę szaroczną, posiada słabą zdolność barwienia ale dobrą krycia, odporny na światło, chemikalia i wysoką temperaturę; do powłok antykorozyjnych oraz elektroprzewodzących.

SADZA:

pigment barwy czarnej o dobrej zdolności krycia i barwienia, odporności na światło, czynniki atmosferyczne, chemiczne i wysoką temperaturę, trudno zwilżany wodą; do wyrobów lakierowych, do farb wodorozcieńczalnych wymaga zastosowania środka zwilżającego

CZERŃ KOSTNA:

dobre krycie i zróżnicowaną zdolność barwienia zależnie od gatunku, do wszystkich technik malarskich

PIGMENTY METALICZNE

Są to drobno sproszkowane metale kolorowe

BRAŻ ALUMINIOWY:

w dwóch odmianach wyływającej i nie wyływającej, dostarczany w postaci pasty na spoiwie olejnym; wykazuje dobrą lub b. dobrą zdolność krycia i barwienia, b. dobrą odporność na światło i temperaturę, nieodporny na kwasy i alkalia; do wyrobów lakierowych na powłoki antykorozyjne, termoodporne i odbijające UV

BRAŻ MOSIĘŻNY:

proszek ze stopów miedzi i cynku, barwy złotej, wykazuje dobrą zdolność krycia i barwienia, odporność na światło, brak odporności na kwasy i kwaśne spoiwa; do powłok dekoracyjnych

PYŁ CYNKOWY:

barwy szarej, wykazuje zdolność barwienia, b. dobre krycie brak odporności na alkalia, działa antykorozyjnie i grzybobójczo

INNE PIGMENTY

NATURALNE:

Pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego; stosowane do konserwacji zabytkowych malowideł, w malarstwie artystycznym itp..

SYNTETYCZNE:

Do farb i lakierów, pigmenty wypełniane: np żółcień Hansa, czerwień permamentna - b. dobra zdolność barwienia ale słaba krycia, mieszane z wypełniaczem nieorganicznym np. szpatek ciężkim, odporne na alkalia i odporne na światło. Pigmenty lakowe: osadzenie barwnika organicznego na podłożu w postaci np. bieli barowej, kaolinu; odporne na alkalia, słaba odporność na światło.

PIGMENTY ŚWIECĄCE (luminofory):

Świecące w ciemności: fosforoscencyjne, fluorescencyjne, samoświecące (radioaktywne) i świecące w dzień: organiczne barwniki fluoryzujące pod wpływem światła dziennego. Do produkcji farb świecących, do nanoszenia ostrzegawczych, informacyjnych i dekoracyjnych.

PASTY PIGMENTOWE:

Produkowane na spoiwie olejnym, pasty do kolorowania farb emulsyjnych oraz pasty nadające się do kolorowania dowolnych materiałów powłokowych.

WYPEŁNIACZE:

To drobno sproszkowane substancje nieorganiczne mineralne lub syntetyczne, nierozpuszczalne w spoiwach i rozcieńczalnikach. Są one stosowane do produkcji pigmentów oraz zagęszczania wyrobów malarskich, np. kitów szpachlowych, szpachlówek, past. Do najczęściej używanych wypełniaczy należą: talk, kaolin, mączka kwarcowa, szpat.

BARWNKI:

To sproszkowane substancje barwiące, które w odróżnieniu od pigmentów nie mają zdolności krycia i rozpuszczają się w odpowiednich cieczach.

